

Ouders als uitdagende opvoeders: een onderzoek naar de relatie tussen uitdagend opvoedgedrag van de ouders en het pro-sociale gedrag van het kind.

Anne Wiegerinck s3726495

Masteropleiding Orthopedagogiek, Faculteit der Gedrags- en Maatschappijwetenschappen,
Rijksuniversiteit Groningen

Masterthesis Anne Wiegerinck

Begeleider: Katrien Helmerhorst

2e beoordelaar: Wendy Post

Datum: 16/01/2022

Aantal woorden: 8042

Samenvatting

Deze studie onderzoekt de relatie tussen uitdagend opvoedgedrag (UOG) van de ouders en het pro-sociale gedrag van het kind. Een kind kan veel profijt hebben van zijn/haar pro-sociale vaardigheden. Het is daarom van belang om te onderzoeken welke factoren gerelateerd zijn aan dit gedrag. Daarnaast is moderatie van het geslacht van het kind onderzocht. UOG is een construct waarbij ouders hun kind op een speelse manier aanmoedigen om zijn grenzen te verleggen. Dit opvoedgedrag verhoogt mogelijk het pro-sociale gedrag van het kind. De gebruikte steekproef bestond uit 104 Nederlandse gezinnen, met 104 vaders, 104 moeders en 104 3-jarige kinderen. UOG van de ouders is gemeten door observaties. Ouders vulden een vragenlijst in voor het pro-sociale gedrag van het kind. Zowel het uitdagend opvoedgedrag van de vader, als het uitdagend opvoedgedrag van de moeder bleken niet significant te relateren aan het pro-sociale gedrag van het kind. Het geslacht van het kind bleek daarnaast geen significante moderator voor deze relatie. Tegen de verwachtingen in vond de huidige studie geen relatie tussen UOG van de ouders en het pro-sociale gedrag van het kind. Bovendien werd er, tegen de verwachting in, geen bewijs gevonden voor het modererende effect van het geslacht van het kind. Mogelijke verklaringen voor deze tegenstrijdige resultaten, limitaties van de huidige studie en aanbevelingen voor toekomstig onderzoek worden besproken.

Abstract

This research will discuss the relationship between challenging parenting behaviour (CPB) and child pro-social behaviour. Pro-social behaviour can be very beneficial for a child's development. Therefore, it is important to investigate possible factors related to this behaviour. Another factor that was studied is the moderation of child's sex. CPB is a construct that involves encouragement of children to go beyond their own limits and may increase children's pro-social behaviour. In total, 104 family's, with 104 fathers, 104 mothers and 104 children were included in this study. CPB was measured via observations. Parents completed a questionnaire for the pro-social behaviour of their child. Both fathers' and mothers' challenging parenting behaviour was not significantly related to their child's pro-social behaviour. Sex of the child was no significant moderator for the relation between parents' challenging parenting behaviour and the pro-social behavior of the child. Unexpectedly, this study found no support for the relation between challenging parenting behaviour and pro-social behaviour of the child. Moreover, against expectations, no support was found for a moderating effect of the child's sex. Possible explanations for these unexpected findings and limitations of study conducted are discussed as well as directions for future research.

Inleiding

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat ouders een grote rol spelen in de ontwikkeling van hun kind (Bögels & Phares, 2008; Cabrera, Fitzgerald, Bradley, Roggman, 2014; Majdandžić, 2017). Zo leveren ouders een belangrijke bijdrage aan de sociaal-emotionele ontwikkeling (Ehrenreich et al., 2014; Sangawi et al., 2018). Een onderdeel van de sociaal-emotionele ontwikkeling is de ontwikkeling van pro-sociaal gedrag. Dit zijn vrijwillige gedragingen van een individu die een ander ten goede komen, zoals troosten en delen (Williams & Berthelsen, 2017). Deze gedragingen kunnen een positieve uitkomst hebben voor het kind in de toekomst (Eisenberg et al., 2015) en zorgen er voor dat een kind goed functioneert op school (Denham, 2006; Denham & Brown, 2010). Andersom laat onderzoek zien dat een laag niveau van pro-sociaal gedrag een risicofactor is voor antisociaal gedrag (Carlo et al., 2014). Het is daarom belangrijk om inzicht te krijgen in de ontwikkeling van pro-sociale vaardigheden en factoren die hier mogelijk aan bijdragen.

Kinderen komen vaak voor het eerst in aanraking met pro-sociale vaardigheden via hun ouders (Carlo et al., 2014). Een van de manieren waarop ouders mogelijk bijdragen aan de ontwikkeling van (pro-) sociale vaardigheden is uitdagend opvoedgedrag (UOG; het kind stimuleren om assertief te zijn en grenzen te verleggen). Zo lijkt een specifieke component van UOG, namelijk fysiek spel, gerelateerd te zijn aan de pro-sociale vaardigheden van het kind (MacDonald & Parke, 1986; Youngblade & Belsky, 1992). Er is echter nog weinig onderzoek gedaan naar de relatie tussen het volledige concept van UOG (naast fysiek UOG ook sociaal-emotioneel- en verbaal UOG) van ouders en het pro-sociale gedrag van het kind.

Bovengenoemde geeft aanleiding om te onderzoeken of er een relatie is tussen UOG van de vader en moeder en de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind. Bij de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind wordt gefocust op het pro-sociaal gedrag van het kind.

Sociaal-emotionele ontwikkeling kind: pro-sociaal gedrag

Een van de gebieden waarop kinderen zich ontwikkelen is het sociaal-emotionele gebied. De sociaal-emotionele ontwikkeling is een verzamelterm die de ontwikkeling van interpersoonlijke- en intrapersoonlijke vaardigheden van een individu omschrijft.

Vaardigheden die hieronder vallen zijn het begrijpen, reguleren en uitdrukken van emoties op een manier die gepast is voor de leeftijd en ontwikkeling van het individu, en het tot stand brengen en onderhouden van relaties met anderen (Malti & Noam, 2016). Er wordt aangenomen dat sociaal-emotionele ontwikkeling bestaat uit drie componenten: 1) een begrip van het individu van emotionele ervaringen van zichzelf of van anderen, 2) de mogelijkheid

om emoties uit te drukken op een gepaste manier voor de leeftijd van het individu en 3) de mogelijkheden tot emotieregulatie (Malti & Noam, 2016).

De vroege sociaal-emotionele ontwikkeling van een kind is cruciaal voor het kind om goed te kunnen functioneren op school en in andere omgevingen. Door een goede sociaal-emotionele ontwikkeling participeert het kind beter in de klas, accepteren klasgenoten het kind meer en krijgt het kind meer positieve feedback van docenten. Daartegenover hebben kinderen met weinig sociaal-emotionele vaardigheden een grotere kans om school niet leuk te vinden, slecht te scoren op schoolse taken en later zelfs op schoolverlaten en antisociaal gedrag (Denham, 2006; Denham & Brown, 2010).

Een onderdeel van de sociaal-emotionele ontwikkeling is pro-sociaal gedrag. Pro-sociaal gedrag is vrijwillig gedrag van een individu dat een ander ten goede komt (Dunfield & Kuhlmeier, 2013). Voorbeelden van pro-sociale gedragingen zijn het troosten van anderen, het bieden van emotionele support, delen, sociaal-emotionele problemen oplossen en het helpen van anderen om zijn/haar doelen te bereiken (Williams & Berthelsen, 2017). Pro-sociaal gedrag lijkt erg gunstig te zijn voor het kind. Het is bijvoorbeeld gerelateerd aan belangrijke ontwikkelingsuitkomsten, zoals de acceptatie van leeftijdsgenoten, het functioneren op school en een lage mate van agressie en eenzaamheid (Eisenberg et al., 2015). Daarnaast toont onderzoek aan dat dat pro-sociaal gedrag van een kind een beschermende factor is voor de ontwikkeling van antisociaal gedrag (Carlo et al., 2014). Het identificeren van factoren en processen gerelateerd aan de ontwikkeling van pro-sociale vaardigheden is daarom belangrijk.

Hoewel het kind pro-sociale vaardigheden ontwikkelt in verschillende contexten, komt het vaak voor het eerst in aanraking met deze vaardigheden via de ouders (El Nokali et al., 2010; Lamb et al., 1999). Ouders spelen dan ook een belangrijke rol in de ontwikkeling van het pro-sociale gedrag van het kind (Ehrenreich et al., 2014; Sangawi et al., 2018). Zo is er bewijs dat bepaald opvoedgedrag, zoals sensitiviteit en responsiviteit van ouders, wordt geassocieerd met het pro-sociale gedrag van het kind en dat het bijdraagt aan de ontwikkeling van pro-sociale vaardigheden over tijd. Hogere waarden van deze opvoedgedragingen hangen samen met betere pro-sociale vaardigheden van het kind (Hastings et al., 2000; Hastings et al., 2007a). Gezien de belangrijke invloed die ouders hebben op de ontwikkeling van pro-sociale vaardigheden van het kind, is het van belang om te onderzoeken welke opvoedgedragingen gerelateerd zijn aan deze vaardigheden. Daarom zal deze studie zich hierop richten.

Uitdagend opvoedgedrag van vaders en moeders in relatie tot pro-sociaal gedrag van het kind

UOG is een verzamelnaam voor een aantal gedragingen die een ouder laat zien in de opvoeding van het kind waarbij de ouder het kind stimuleert om assertief te zijn en grenzen te verleggen. Dit opvoedgedrag bestaat onder andere uit plagen, stoeien, stimuleren tot grenzen verleggen, sociale durf en competitief spel (Majdandžić et al., 2016). Waar eerder onderzoek zich richt op de fysieke component van UOG (*rough-and-rumble play*), wordt er met UOG ook de verbale- en sociaal-emotionele component bedoeld (Feldman & Shaw, 2021). Een voorbeeld van dit verbale- en sociaal-emotionele UOG is het kind stimuleren om assertief te zijn (Majdandžić et al., 2016). Uit verschillende onderzoeken blijkt dat vooral de vader de rol van uitdagende opvoeder op zich neemt. Zo tonen Fletcher et al. (2013) en Möller et al. (2016) aan dat vaders zich meer bezighouden met *rough-and-tumble play* dan moeders. Bovendien blijkt uit onderzoek van Lazarus et al. (2016) dat vaders UOG op een hoger niveau laten zien.

Het UOG van vaders verklaren Möller et al. (2013) vanuit een evolutionair perspectief. Volgens dit perspectief zijn moeders al voor de geboorte meer beschermend en voorzichtig met hun nakomelingen dan vaders. Vrouwen kunnen zich minder snel en vaak voortplanten dan mannen, voelen al voor de geboorte een connectie met het kind, zijn noodzakelijk voor de overleving van het kind en zijn zeker van de verwantschap met het kind. Dit resulteert volgens Geary & Flinn (2001) in meer voorzichtig en beschermend opvoedgedrag. Mannen kunnen zich daarentegen snel voortplanten, zijn niet noodzakelijk voor de overleving van de nakomeling, zijn onzekerder over de verwantschap met de nakomeling en ervaren meer competitie met andere mannen. Volgens Geary & Flinn (2001) leidt tot meer risicovol gedrag van mannen, wat reflecteert op hun opvoedgedrag.

De literatuur vindt echter een inconsistentie over de unieke rol van uitdagende opvoeder van de vader. Naast de onderzoeken die aantonen dat vaders meer UOG laten zien dan moeders (Lazarus et al., 2016; Möller et al., 2013; Paquette, 2004) zijn er ook onderzoeken die aantonen dat het verschil klein is (Deneault et al., 2022; Fagan et al., 2014; Lee et al., 2020; Lindsey et al., 2013; Majdandžić et al., 2016; Volling et al., 2019). Zo werd in het onderzoek van Majdandžić et al. (2016) gevonden dat er veel overlap bestaat tussen UOG van vaders en moeders bij zowel de vragenlijsten (eigen perceptie) als de observaties.

Een van de theorieën die uitgaat van de vader als uitdagende opvoeder is de *Activation Relationship Theory* van Paquette (2004). Deze theorie karakteriseert de vader-kind relatie als een activerende relatie, waarbij de vader een omgeving creëert voor het kind

om zich open te kunnen stellen naar de buitenwereld. De relatie van vader en kind ontwikkelt volgens Paquette tijdens fysiek spel. De vader creëert tijdens dit spel namelijk een balans waarbij het kind zijn sociaal-emotionele grenzen kan opzoeken, maar waarbij het kind zich wel beschermd voelt. Tevens geeft de vader grenzen, waardoor het kind niet over-geactiveerd raakt. Op deze manier ontwikkelt het kind assertieve vaardigheden waarmee het vertrouwen krijgt in onbekende (sociale) situaties (Paquette, 2004). Deze vaardigheden zijn kenmerkend voor sociaal- en emotionele competente (Flanders et al., 2010; StGeorge & Freeman, 2017).

Een interpretatie van de theorie van Paquette wordt gegeven door Majdandžić et al. (2016). Zij stellen dat ouders hun kinderen uitdagen om de wereld om zich heen te ontdekken. Dit gebeurt op een manier dat kinderen verrast, geënthousiasmeerd en kort gedestabiliseerd worden. Ouders moedigen hun kinderen daarmee op een warme en speelse manier aan om buiten hun comfortzone te treden. Het concept van UOG breidt het concept van actief ouderschap van Paquette (2004) uit door het belang van zowel fysiek spel met de ouder als het belang van sociaal-emotioneel gedrag en verbaal speelgedrag te benadrukken (Feldman & Shaw, 2021). UOG zorgt er volgens Majdandžić et al. (2016) voor dat kinderen meer risico durven nemen en daarmee voor meer zelfvertrouwen in sociale situaties. Tevens erkennen Majdandžić et al. (2016) dat ook de moeder een uitdagende opvoeder kan zijn.

Dat de moeder ook een uitdagende opvoeder kan zijn, kan beargumenteerd worden vanuit de *Family Systems Theory* (Bowen, 1978). Deze theorie stelt dat de opvoeding die vaders en moeders toepassen binnen een gezin niet los van elkaar gezien kunnen worden. Families zijn systemen waarin iedereen met elkaar in verbinding staat en afhankelijk is van elkaar. Dit betekent dat iedereen in de familie elkaar beïnvloedt. Deze huidige studie neemt daarom zowel vaders als moeders mee.

Onderzoek toont al aan dat er een relatie bestaat tussen UOG van de ouders en andere kinduitkomsten, namelijk sociale angst (Lazarus et al., 2016; Majdandžić et al., 2014, 2018; Möller et al., 2015). Hoewel het denkbaar is dat deze relatie ook bestaat voor andere kinduitkomsten (zoals pro-sociaal gedrag), is hier nog weinig tot geen onderzoek naar gedaan (Feldman & Shaw, 2021).

Naar de fysieke component van UOG in relatie tot de sociaal-emotionele ontwikkeling is al wel veel onderzoek gedaan. Zo blijkt uit verschillende onderzoeken dat fysiek spel met vaders en moeders gerelateerd is aan een positieve sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind (Dumont & Paquette, 2013; Fagan et al., 2014; Fletcher et al., 2013; St George & Fletcher, 2017; StGeorge & Freeman, 2017). Deze onderzoeken vinden dat een hogere kwaliteit van fysiek spel gerelateerd is aan minder sociaal-emotionele problemen, betere

interactie met leeftijdsgenoten en met een hogere mate van zelfregulerend gedrag van het kind. Deze positieve relatie laat zien dat dit fysieke spel gunstig is voor het kind. Ook op het gebied van pro-sociaal gedrag lijkt het kind profijt te hebben van fysiek spel. Zo blijkt uit onderzoek dat kinderen die veel stoeien met hun vader positiever interacteren met hun leeftijdsgenoten (Youngblade & Belsky, 1992) en vaak het populairst te zijn onder leeftijdsgenootjes (Macdonald & Parke, 1984). Een verklaring hiervoor is dat kinderen door fysiek spel leren hoe ze hun emoties reguleren, waardoor ze beter op een pro-sociale manier kunnen reageren (Williams & Berthelsen, 2017).

Aan de hand van de *Activation Relationship Theory* (Paquette, 2004) en de interpretatie van Majdandžić et al. (2016) op deze theorie wordt verwacht dat er een positieve relatie is tussen UOG van de vader en het pro-sociale gedrag van het kind. Hoewel er voor zover bekend nog geen theorie bestaat voor de moeder als uitdagende opvoeder, wordt op basis van de *Family Systems Theory* (1978) en het onderzoek van Majdandžić et al. (2016), Fagan et al., (2014) en Lee et al., (2020) verwacht dat de positieve relatie tussen UOG en de pro-sociale gedrag van het kind ook bestaat voor de moeder. Deze studie neemt daarom zowel de vader als de moeder mee. Er is nog weinig literatuur beschikbaar die deze theorieën kan bevestigen voor de relatie tussen UOG van de ouders en het pro-sociale gedrag van het kind. Eerder onderzoek naar de relatie tussen UOG van de ouders en andere uitkomsten van de sociaal-emotionele ontwikkeling vonden al wel een relatie. Mogelijk geldt dit ook voor andere kinduitkomsten, zoals pro-sociaal gedrag. Bovendien is er al een relatie gevonden tussen fysiek UOG van de ouders en pro-sociaal gedrag van het kind. Mogelijk geldt dit ook voor het volledige concept van UOG.

Geslacht van het kind als moderator voor de relatie tussen het uitdagend opvoedgedrag van de ouders en het pro-sociale gedrag van het kind.

Op basis van de *Social Learning Theory* (Bussey & Bandura, 1999) wordt verwacht dat het geslacht van het kind de relatie tussen UOG van de ouders en het pro-sociale gedrag van het kind modereert. Volgens de *Social Learning Theory* spelen ouders een sterkere rol in de ontwikkeling van het kind wanneer zij van hetzelfde geslacht zijn (moeder-dochter of vader-zoon). Deze theorie stelt daarmee dat het verband tussen het opvoedgedrag van de vader en de uitkomsten voor het kind sterker is voor zoons dan voor dochters. Daarnaast stelt deze theorie dat het verband tussen opvoedgedrag van de moeder en de uitkomsten van het kind sterker is voor dochters dan voor zoons. Dit zou komen doordat vaders een sterkere invloed hebben op hun zoons dan op hun dochters omdat dit voor vaders meer voordelen oplevert (Bussey & Bandura, 1999). Hetzelfde geldt voor moeders en dochters. Onderzoek

van Hastings et al. (2005) laat zien dat de relatie tussen opvoedgedrag van de moeder (zoals warmte, sensitiviteit en responsiviteit) en pro-sociaal gedrag van het kind sterker was voor dochters dan voor zoons. Daarnaast is er ook onderzoek dat aantoont dat opvoedgedrag (sensitiviteit, betrokkenheid, fysiek spel) van de vader zorgt voor bepaalde ontwikkelingsuitkomsten (minder gedragsproblemen) bij zoons, maar niet bij dochters (Aldous & Mulligan, 2002; Keizer et al., 2014).

Een andere theorie die verschillen in uitkomsten voor zoons en dochters van opvoedgedragingen van ouders verklaart is de *Gender Socialization Theory* (Carter, 2014). Volgens deze theorie is er een culturele verwachting van bepaalde stereotype sekseverschillen. Dit kan ertoe leiden dat ouders verschillende ontwikkelingsuitkomsten bij hun kinderen stimuleren. Ouders leren meisjes bijvoorbeeld dat ze pro-sociaal gedrag moeten vertonen, terwijl ze van jongens verwachten dat ze assertief en autonoom gedrag vertonen (Block, 1983; Markus et al., 1989). Dit kan betekenen dat ouders, door de culturele verwachtingen, subtile verschillen toepassen in hun opvoeding tussen zoons en dochters, wat de ontwikkelingsuitkomsten beïnvloedt (Zahn-Waxler, 2000). Daarnaast stellen Hastings et al. (2007a) dat meisjes biologisch gezien meer aanleg hebben voor pro-sociaal gedrag, waardoor het voor de ouders makkelijker is om dit gedrag te ondersteunen en aan te moedigen. Tevens tonen Hastings et al. (2007a) aan dat vaders minder de neiging hebben om pro-sociaal gedrag bij hun zoons te stimuleren. Dit zou kunnen komen doordat vaders de geslachtsrollen belangrijk vinden (Jacklin et al., 1984)

Naast dat de theorieën geen eenzijdig beeld geven over hoe geslacht van het kind de relatie tussen (uitdagend) opvoedgedrag en ontwikkelingsuitkomsten modereert, bereikt ook de literatuur geen overeenstemming. Zo tonen onderzoeken aan dat de relatie tussen opvoedgedragingen (zoals autoritatief/autoritair opvoedgedrag) van ouders en het sociale gedrag van het kind sterker is voor dochters dan voor zoons (Eisenberg et al., 1991; Eisenberg et al., 1992; Hastings et al., 2007b, Ruiz-Ortiz et al., 2017). Aan de andere kant beweren studies dat er geen verschil is voor zoons en dochters als het gaat om de relatie tussen opvoedgedrag van de ouders (zoals autoritatief/autoritair opvoeden) en sociaal-emotionele uitkomsten (zoals pro-sociale vaardigheden) van het kind (Hastings et al., 2005; Zhou et al., 2002).

De *Social Learning Theory* (Bussey & Bandura, 1999) en de *Gender Socialization Theory* (Carter, 2014) zijn tegenstrijdige theorieën. Op basis van de *Social Learning Theory* wordt immers verwacht dat de relatie tussen UOG van de ouders en het pro-sociale gedrag van het kind sterker is voor ouders en kinderen van hetzelfde geslacht (sterkere relatie voor

vader-zoon en moeder-dochter). Op basis van de *Gender Socialization Theory* wordt verwacht dat de relatie tussen UOG van de ouders en het pro-sociale gedrag van het kind sterker is voor dochters dan voor zoons. Bovendien laat de literatuur inconsistentie zien over het modererende effect van het geslacht van het kind. Omdat de beschreven theorieën en literatuur tegenstrijdig zijn, onderzoekt de huidige studie exploratief hoe het geslacht van het kind de relatie tussen UOG en pro-sociale vaardigheden van het kind modereert.

Huidig onderzoek

Waar voorgaand onderzoek naar UOG zich voornamelijk richt op één van de ouders, onderzoekt deze studie zowel de vader als de moeder. Dit vanwege de eerdergenoemde *Family Systems Theory* (Bowen, 1978), die aanneemt dat men de opvoeding van vaders en moeders niet los van elkaar kan zien en dat ze elkaar altijd beïnvloeden. Op deze manier wordt een completer beeld geschetst van de werking van UOG.

Daarnaast probeert de huidige studie iets toe te voegen aan de bestaande literatuur door UOG van de ouders te onderzoeken in relatie tot een ander onderdeel van de sociaal-emotionele ontwikkeling, namelijk het pro-sociale gedrag. Dit is in tegenstelling tot eerder onderzoek, dat voornamelijk focust op UOG in relatie tot sociale angst van het kind. Hierdoor wordt mogelijk een belangrijke uitkomst van UOG over het hoofd gezien.

Bovendien ligt de focus van voorgaand onderzoek naar UOG vooral op het fysieke spel (*rough-and-tumble play*) (Majdandžić et al., 2016). Fysiek spel is echter maar een onderdeel van het uitdagende opvoedgedrag (Feldman & Shaw, 2021). Wanneer men in het onderzoek naar UOG enkel kijkt naar een onderdeel hiervan, wordt er een onvolledig beeld geschetst. Andere gedragingen van UOG moeten meer worden onderzocht (Majdandžić et al., 2016), omdat deze mogelijk ook positief bijdragen aan de ontwikkeling van het kind. Zoals eerder benoemd wordt met verbaal- en sociaal-emotioneel UOG onder andere bedoeld dat de ouder het kind stimuleert om assertief te zijn (Majdandžić et al., 2016). Larrieu & Mussen (1986) tonen aan dat assertieve kinderen vaker pro-sociaal gedrag vertonen. Het is daarom mogelijk dat de relatie tussen UOG van de ouders en het pro-sociale gedrag van het kind sterker wordt wanneer zowel het fysieke als het verbale- en sociaal-emotionele aspect wordt onderzocht.

De huidige studie kan van toegevoegde waarde zijn voor interventies gericht op het pro-sociaal gedrag van het kind. Wanneer uit deze studie blijkt dat UOG positief gerelateerd is aan het pro-sociale gedrag van het kind, biedt dit mogelijkheden om aspecten van UOG te implementeren in interventies. Daarnaast zouden ouders geïnformeerd kunnen worden over

het belang van UOG, met als doel de bevordering van de pro-sociale vaardigheden van het kind.

Deze studie poogt een antwoord te geven op de volgende onderzoeksvraag: “In welke mate is uitdagend opvoedgedrag van vaders en moeders gerelateerd aan het pro-sociale gedrag van het kind?”. Om deze vraag te beantwoorden zijn de volgende deelvragen opgesteld:

1. In welke mate is uitdagend opvoedgedrag van vaders gerelateerd aan het pro-sociale gedrag van het kind zoals gerapporteerd door de vader (figuur 1)
2. In welke mate is uitdagend opvoedgedrag van moeders gerelateerd aan het pro-sociaal gedrag van het kind zoals gerapporteerd door de moeder? (figuur 2)
3. Wordt de relatie tussen het uitdagend opvoedgedrag van vaders en het pro-sociaal gedrag van het kind zoals gerapporteerd door de vader gemodereerd door het geslacht van het kind? (figuur 3)
4. Wordt de relatie tussen het uitdagend opvoedgedrag van moeders en het pro-sociaal gedrag van het kind zoals gerapporteerd door de moeder gemodereerd door het geslacht van het kind? (figuur 4)

Figuur 1

Conceptueel model relatie tussen UOG vader en pro-sociaal gedrag van het kind

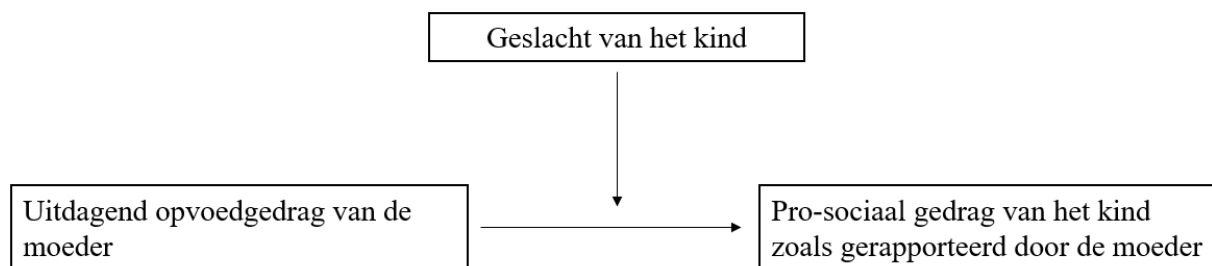
Figuur 2

Conceptueel model relatie tussen UOG moeder en pro-sociaal gedrag van het kind

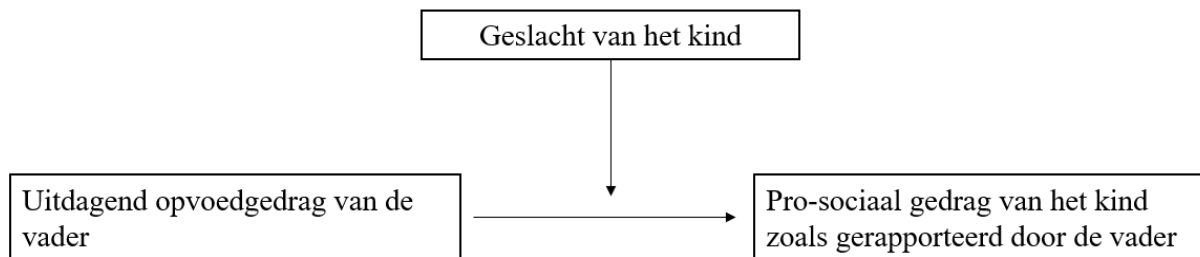
Figuur 3

Conceptueel model relatie tussen UOG vader en pro-sociaal gedrag van het kind met geslacht van het kind al moderator

Figuur 4

Conceptueel model relatie tussen UOG moeder en pro-sociaal gedrag van het kind met het geslacht van het kind als moderator

Methode

Participanten

In deze studie is gebruik gemaakt van een bestaande kwantitatieve dataset. Deze dataset is opgesteld door de 3HOEK studie. De 3HOEK studie werd uitgevoerd door de Erasmus Universiteit Rotterdam, waarbij onderzoek werd gedaan naar de rol van moeders en vaders in de opvoeding van kinderen. De data is verzameld bij 104 gezinnen met 104 vaders ($M_{leeftijd} = 36$ jaar, $SD = 0.51$) en 104 moeders ($M_{leeftijd} = 34$ jaar, $SD = 0.47$) en 104 kinderen (51 jongens, 53 meisjes, $M_{leeftijd} = 41$ maanden, $SD = 0.39$).

De ouders en hun kinderen zijn geworven op openbare plekken (festivals, overdekte speelplaatsen, bibliotheken, zwembaden) door studentassistenten van 3HOEK. Er is gebruik gemaakt van een convenience sample. Ouders moesten hierbij aan de volgende criteria voldoen: 1) ze moesten een kind van 3 jaar hebben, 2) ze moesten bij elkaar zijn en bij elkaar wonen en 3) ze moesten een Nederlandse achtergrond hebben; de ouders van zowel de moeder als de vader moesten geboren zijn in Nederland. Alle participanten kwamen uit de stadsregio van Rotterdam. In totaal waren 53 gezinnen relatief hoogopgeleid (hbo of hoger), en 51 gezinnen relatief laagopgeleid (mbo of lager).

Procedure

Voor de dataverzameling legden twee getrainde observatoren van de 3HOEK studie huisbezoeken af in de periode tussen april 2018 en januari 2020. Hierbij werden ouders afzonderlijk van elkaar twee uur geobserveerd met hun kind. De observaties werden gedaan door twee onafhankelijke observatoren. In het eerste half uur vulden ouders op een tablet een online vragenlijst in. Indien de ouders vragen hadden over de vragenlijst, konden ze deze stellen aan een van de observatoren. De kinderen kregen wanneer ouders de vragenlijst invulden de instructie om zelfstandig te spelen.

Na het invullen van de vragenlijst speelden de ouders afzonderlijk van elkaar met het kind. Er werden verschillende speelactiviteiten uitgevoerd: 1) vrij spel zonder speelgoed, 2) stiertje rijden op de rug van de ouder en 3) sok worstelen (proberen elkaars sok uit te trekken). De volgorde voor deze taken was hetzelfde voor alle ouders. Per taak werd de ouder en het kind een instructie gegeven. Voor vrij spel zonder speelgoed was dit dat de ouder en het kind samen moesten spelen zonder dat ze speelgoed mochten gebruiken. Voor het stier rijden werd de ouder gevraagd om op handen en knieën te gaan zitten en het kind om op de rug van de ouder te klimmen. Het doel van het spel was dat de ouder het kind van zijn rug probeerde te schudden en dat het kind zo lang mogelijk op de rug moest blijven zitten. Bij het sok worstelen werden de ouder en het kind geïnstrueerd om op hun handen en knieën te zitten en moesten ze elkaars sokken uit proberen te trekken.

Vrij spel zonder speelgoed duurde 5 minuten. De observator stopte de taak als de tijd voorbij was. Het stier rijden duurde minimaal 1 minuut en werd niet gestopt als het langer dan 1 minuut duurde. Indien het langer dan 1 minuut duurde werd de taak gestopt als de ouder en het kind zelf stopten. Sok worstelen duurde minimaal 1 minuut, of twee pogingen om elkaars sok te grijpen, maar werd niet gestopt door de observator. Ook hier stopte de taak als de ouder en het kind stopten.

Alle ouders gaven actief toestemming voor het filmen van de taken, voor zowel zichzelf als het kind. De vragenlijsten en observaties zijn anoniem verwerkt. Als beloning voor deelname kregen vaders en moeders een cadeaukaart van 100 euro en het kind een klein cadeau. De studie is goedgekeurd door de Ethische commissie van de afdeling bestuurskunde en sociologie van de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Meetinstrumenten

Uitdagend opvoedgedrag van ouders De observatie voor UOG meet in hoeverre de vader en de moeder het kind verbaal en fysiek aanmoedigen om risicovol gedrag of gedrag waarbij het kind buiten zijn/haar comfortzone treedt te tonen (Majdandžić et al., 2016). Aan de hand van de observaties is UOG gecodeerd. Voor het coderen zijn de taken verdeeld in intervallen van 1 minuut. De geobserveerde speltaken vrij spel, stiertje rijden en sok worstelen zijn gescoord op een 5-puntsschaal. Hierbij is zowel gescoord op fysiek- als verbaal UOG. Lagere scores (1 en 2) duiden op een lage frequentie en/of intensiteit van het geobserveerde gedrag. Indicatoren voor een lage score waren de afwezigheid van fysiek stimulerend spel of verbale aanmoediging. Gemiddelde scores (3) duiden op een tussenliggende frequentie en intensiteit van uitdagend opvoedgedrag. Indicatoren voor deze score waren een gematigde

intensiteit van kietelen, een gematigde intensiteit van stiertje rijden, voorzichtig stoeien of het kind zachtjes raken met een kussen. Hoge scores (4 of 5) duiden op een hoge intensiteit/frequentie van UOG. Indicatoren voor een hoge score waren het kind voor de lol laten schrikken, het kind achterna zitten met grommende geluiden of 'ik ga je pakken', wild stoeien of het kind uitdagen om zijn grenzen op te zoeken door 'laat me zien dat je het kunt' te zeggen. De totaalscores zijn per ouder berekend door de zes scores op fysiek- en verbaal UOG te middelen. Een hogere score betekende een hogere frequentie/intensiteit van UOG.

Om de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid te waarborgen is 22% van de observaties dubbel gecodeerd. Hierbij is de overeenstemming tussen deze twee beoordelaars getoetst. Gemiddeld bereikten de observanten 78% overeenstemming binnen 0.75 schaalpunten. Indien de scores meer dan 0.75 van elkaar verschilden, werd de video ook door de trainer gecodeerd. Als de scores meer dan 0.75 verschilden van de trainer, dan werd de observanten gevraagd om hun scores te heroverwegen. Daarna werden de scores opnieuw vergeleken met de scores van de trainer. Indien het verschil tussen de observanten kleiner was dan 0.75 mochten de observanten verder met coderen. Wanneer de scores nog steeds meer dan 0.75 met elkaar verschilden, vond een overleg tussen de observanten en de trainer plaats. Uit onderzoek van Majdandžić et al. (2016) is daarnaast gebleken dat de observaties een valide instrument zijn om het UOG van de ouders te meten.

Pro-sociaal gedrag van het kind De *Strengths and Difficulties Questionnaire* meet het gedrag, de emoties en de relaties van een kind (SDQ, Goodman 2001). Deze vragenlijst bevat 25 items en is ingevuld door de vader en de moeder van het kind. De subschalen in deze vragenlijst zijn 'hyperactiviteit/aandachtstekort', 'emotionele problemen', 'problemen met leeftijdsgenoten', 'gedragsproblemen' en 'prosociaal gedrag'. Voor deze studie is gebruik gemaakt van de subschaal 'pro-sociaal gedrag'. Deze subschaal bevat 5 items. De items werden beoordeeld op een 3-punts Likertschaal, waarbij 0 = *niet waar*, 1 = *een beetje waar* en 2 = *zeker waar*. Voorbeelden van items waren: 'Deelt makkelijk met andere kinderen' en 'Houdt rekening met gevoelens van anderen'. Hoge scores op pro-sociaal gedrag indiceert dat het kind veel pro-sociaal gedrag vertoont. De totaalscores zijn berekend door de scores op de vijf items te middelen en te vermenigvuldigen met een factor van vijf. De SDQ heeft een goede betrouwbaarheid (Goodman, 2001). In deze studie is bovendien een acceptabele betrouwbaarheid gevonden ($\alpha = .56$ voor SDQ ingevuld door vader, $\alpha = .63$ voor SDQ ingevuld door moeder).

Data-analyse

Alle statistische analyses zijn uitgevoerd met behulp van het programma SPSS 28. Voorafgaand aan de regressieanalyses zijn preliminaire analyses uitgevoerd. Allereerst werd er aan de hand van *Missing Values Analysis* gecontroleerd op missende data. Voor de metingen van pro-sociaal gedrag werden geen missende waarden gevonden. Voor de metingen van UOG werden wel missende waarden gevonden (26 voor vader, 58 voor moeder). Deze missende waarden waren allemaal volledig willekeurig (Little's MCAR test: $p = .605$) en zijn daarom geschat aan de hand van *Estimated Statistics*. Vervolgens is gecontroleerd of de data normaal verdeeld was door een histogram te maken. Uit de histogrammen bleek dat de variabelen voldoende normaal verdeeld waren. Om eventuele univariate uitbijters te identificeren zijn Z-scores gegenereerd. Wanneer een Z-score lager was dan -3.29 en hoger dan 3.29 werd dit beschouwd als univariate uitbijter (Tabachnick & Fidell, 2001). Deze scores zijn niet gevonden en daarom waren er geen univariate uitbijters. Om multivariate uitbijters te detecteren is de *Mahalanobis* afstand berekend. Er zijn geen multivariate uitbijters gevonden. Om te controleren of er voldaan werd aan de assumptie van lineairiteit is een *scatterplot* tussen de afhankelijke en onafhankelijke variabelen gemaakt. Uit de scatterplot kan geconcludeerd worden dat er sprake is van een lineair verband tussen de onafhankelijke en de afhankelijke variabelen. Voor het controleren van de assumptie van homoscedasticiteit is wederom de *scatterplot* gebruikt. In de *scatterplot* was te zien dat er voldaan is aan de assumptie van homoscedasticiteit. Ook werd er gecontroleerd of er sprake was van multicollineariteit door een correlatiematrix te maken. Als de correlatie tussen twee variabelen hoger was dan .90, werd de assumptie van multicollineariteit geschonden (Tabachnik & Fidell, 2001). Uit de correlatiematrix is gebleken dat aan de assumptie van multicollineariteit is voldaan. Voorafgaand aan de regressieanalyses zijn descriptieve analyses uitgevoerd.

Voor beantwoording van de eerste deelvraag: "In welke mate is UOG van vaders gerelateerd aan het pro-sociale gedrag van het kind zoals gerapporteerd door de vader?" is een lineaire regressieanalyse uitgevoerd. Hierbij was pro-sociaal gedrag van het kind zoals gerapporteerd door de vader de afhankelijke variabele en UOG van de vader de onafhankelijke variabele. UOG van de moeder is hierbij meegenomen als controlevariabele.

Voor beantwoording van de tweede deelvraag: "In welke mate is uitdagend opvoedgedrag van moeders gerelateerd aan pro-sociaal gedrag van het kind zoals gerapporteerd door de moeder?" is wederom een lineaire regressieanalyse uitgevoerd. Hierbij was pro-sociaal gedrag van het kind zoals gerapporteerd door de moeder de afhankelijke

variabele en UOG van de moeder de onafhankelijke variabele. Het UOG van de vader werd hierbij meegenomen als controlevariabele.

Om de derde deelvraag “Wordt de relatie tussen het uitdagend opvoedgedrag van vaders en pro-sociaal gedrag van het kind zoals gerapporteerd door de vader gemodereerd door het geslacht van het kind?” te beantwoorden is er een moderatieanalyse uitgevoerd. Ook voor deze analyses zijn de assumpties voorafgaand gecontroleerd. De assumpties van een moderatieanalyse zijn hetzelfde als de hierboven genoemde assumpties van lineaire regressie (Agresti & Finlay, 2014). Het pro-sociale gedrag van het kind zoals gerapporteerd door de vader is hierbij de afhankelijke variabele en het UOG van de vader de onafhankelijke variabele. Het UOG van de moeder is hierbij meegenomen als controlevariabele. Het geslacht van het kind was hierbij de moderator.

Voor beantwoording van de vierde deelvraag: “Wordt de relatie tussen het uitdagend opvoedgedrag van moeders en pro-sociaal gedrag van het kind zoals gerapporteerd door de moeder gemodereerd door het geslacht van het kind?” is een moderatieanalyse uitgevoerd. Het pro-sociale gedrag van het kind zoals gerapporteerd door de moeder is de afhankelijke variabele en het UOG van de moeder de onafhankelijke variabele. Het UOG van de vader is hierbij meegenomen als controlevariabele. De moderator was het geslacht van het kind. Bij alle analyses is gebruik gemaakt van een significantieniveau van 0.05.

Resultaten

Beschrijvende statistiek

Tabel 1 beschrijft de gemiddelden, standaarddeviaties, minima, maxima, gemiddelden en standaarddeviaties van de metingen van UOG van de vader en de moeder en het pro-sociaal gedrag van het kind. UOG is gemeten op een 5-puntsschaal, het pro-sociale gedrag op een 3-puntsschaal (scores zijn vermenigvuldigd met factor 5). Het UOG van de vader ($M = 2.87$) en UOG van de moeder ($M = 2.83$) zijn zeer vergelijkbaar. Wanneer er onderscheid wordt gemaakt tussen zoons en dochters op het gebied van UOG wordt er bij zowel vaders ($M = 2.99$ vs. $M = 2.76$, $p = .006$) als moeders ($M = 2.97$ vs. $M = 2.70$, $p = .002$) een klein significant verschil gevonden. Ook op gebied van pro-sociaal gedrag van het kind lijken de gemiddelden niet veel te verschillen (M vader = 7.60 en M moeder = 7.73). Bij pro-sociaal gedrag zoals gemeten door de vader is er geen significant verschil gevonden tussen zoons en dochters ($p = .189$). Bij pro-sociaal gedrag zoals gemeten door de moeder is er wel een significant verschil gevonden tussen zoons en dochters ($p = .008$). Dit betekent dat moeders hun dochters ($M = 8.17$) gemiddeld hoger scoren dan hun zoons op pro-sociaal gedrag ($M = 7.27$).

Tabel 1

Beschrijvende statistiek van de scores t.a.v. UOG en pro-sociaal gedrag v.h. kind voor de gehele steekproef (N=104) en jongens (N=51) en meisjes (N=53) apart.

	Totaal			Meisje			Jongen			Verskil	
	M(SD)	Minimum	Maximum	M(SD)	Minimum	Maximum	M(SD)	Minimum	Maximum	Gemiddelde verschil	t
1. UOG V	2.87 (.44)	1.65	3.90	2.76 (.44)	1.88	3.81	2.99 (.41)	1.65	3.90	.23*	2.77
2. UOG M	2.83 (.44)	1.65	3.96	2.70 (.37)	1.65	3.52	1.77 (.52)	1.77	3.96	.28*	3.14
3. Pro-sociaal gedrag V	7.60 (1.69)	3.00	10.00	7.81 (1.54)	3.00	10.00	7.37 (1.82)	3.00	10.00	.44	-1.33
4. Pro-sociaal gedrag M	7.73 (1.74)	3.00	10.00	8.17 (1.58)	3.00	10.00	7.27 (1.79)	3.00	10.00	-.90*	-2.71

Noot * p <.01

UOG V = Uitdagend opvoedgedrag vader, UOG M = Uitdagend opvoedgedrag van de moeder, Pro-sociaal gedrag V = pro-sociaal gedrag van het kind zoals gerapporteerd door de vader, Pro-sociaal gedrag M = Pro-sociaal gedrag van het kind zoals gerapporteerd door de moeder

Correlaties

In tabel 2 is een correlatiematrix te vinden van alle afhankelijke en onafhankelijke variabelen die in de analyses zijn meegenomen. Er bestaat een significante positieve correlatie tussen UOG van de vader en UOG van de moeder ($r = .37, p = <.001$). Deze samenhang betekent dat hoe hoger een vader scoort op UOG, hoe hoger de moeder scoort op UOG. Daarnaast correleert het pro-sociale gedrag zoals gerapporteerd door de vader significant positief met het pro-sociale gedrag zoals gerapporteerd door de moeder ($r = .37, p = <.001$). Deze samenhang betekent dat hoe hoger een vader het kind scoort op pro-sociaal gedrag, hoe hoger de moeder het kind scoort op pro-sociaal. De overige variabelen correleren niet significant met elkaar.

Tabel 2

Pearson Correlaties tussen alle variabelen (N=104)

Meting	1	2	3	4
1. UOG vader	-			
2. UOG moeder	.37*	-		
3. Prosociaal gedrag kind gerapporteerd door vader	-.07	.07	-	
4. Prosociaal gedrag kind gerapporteerd door moeder	-.03	.16	.37*	-

Noot *P <0.01 (two-tailed)

UOG = uitdagend opvoedgedrag

De relatie tussen uitdagend opvoedgedrag van de vader en pro-sociaal gedrag van het kind zoals gemeten door de vader.

In model 1 is te zien dat UOG van de vader niet significant gerelateerd is aan het pro-sociale gedrag van het kind wanneer er gecontroleerd wordt met het UOG van de moeder ($\beta = -.11, t(103) = -1.07, p = .287, 95\% \text{ CI} = [-1.25; 0.38]$). Dit is niet in lijn met de hypothese, aangezien er een positieve significante relatie tussen UOG van de vader en pro-sociaal gedrag van het kind werd verwacht. Alle variabelen in model 1 verklaarden 2% van de varianties in scores voor pro-sociaal gedrag van het kind ($F = .85, df = 103, p = .431$).

De relatie tussen uitdagend opvoedgedrag van de moeder en pro-sociaal gedrag van het kind zoals gemeten door de moeder

In model 2 is te zien dat UOG van de moeder niet significant gerelateerd is aan het pro-sociale gedrag van het kind wanneer er gecontroleerd wordt voor het UOG van de vader ($\beta = .20$, $t(103) = -.566$, $p = .07$, 95% CI = [-0.05; 1.50]). Dit is niet in lijn met de hypothese, waar een significante positieve relatie tussen UOG van de vader en het pro-sociale gedrag van het kind werd verwacht. Alle variabelen in model 2 verklaarden 3% van de varianties in scores voor pro-sociaal gedrag van het kind ($F = 1.762$, $df = 103$, $p = .177$).

De relatie tussen uitdagend opvoedgedrag van de vader en pro-sociaal gedrag van het kind zoals gemeten door de vader met geslacht van het kind als moderator.

Model 3 toont aan dat het geslacht van het kind geen significante moderator is voor de relatie tussen UOG van de vader en het pro-sociale gedrag van het kind ($\beta = -.84$, $t(103) = -1.07$, $p = .289$, 95% CI = [-1.45; 0.73]). Dit betekent dat de relatie niet sterker of zwakker wordt als het geslacht van het kind als moderator wordt meegenomen in het model.

Voorafgaand waren geen hypothesen opgesteld en werd er daarom explorerend gekeken naar hoe de moderatie van geslacht in huidige studie werkt. Alle variabelen in model 3 verklaarden een niet-significante 5% van de varianties in scores voor pro-sociaal gedrag van het kind ($F = 1.25$, $df = 103$, $p = .295$) (zie tabel 3).

De relatie tussen uitdagend opvoedgedrag van de moeder en pro-sociaal gedrag van het kind zoals gemeten door de moeder met geslacht van het kind als moderator.

De resultaten tonen aan dat het geslacht van het kind geen significante moderator is voor de relatie tussen UOG van de moeder en het pro-sociale gedrag van het kind ($\beta = -.84$, $t(103) = 1.11$, $p = .271$, 95% CI = [-2.36; 2.28]). De relatie wordt dus niet sterker of zwakker als het geslacht van het kind als moderator wordt meegenomen in het model. Voorafgaand waren geen hypothesen opgesteld en is er explorerend gekeken naar hoe de moderatie van geslacht in huidige studie werkt. Alle variabelen in model 4 verklaarden 14% van de varianties in scores voor pro-sociaal gedrag van het kind ($F = 4.03$, $df = 103$, $p = .005$).

Tabel 3*Regressie UOG vader en de moeder en pro-sociaal gedrag van het kind zoals gerapporteerd door de vader en de moeder*

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95% CI		R ²	F
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper bound		
1	(Constant)	7.67	1.28		5.98	<.001	5.13	10.21	.02	.43
	UOG V	-.44	.41	-.11	-1.07	.287	-1.25	.38		
	UOG M	.42	.38	.12	1.09	.278	-0.343	1.18		
2	(Constant)	6.84	1.30		5.25	<.001	4.26	9.43	.03	.18
	UOG M	.72	.39	.20	1.85	.07	-0.05	1.50		
	UOG V	.40	.42	.10	.97	.335	-1.233	.424		
3	(Constant)	2.43	3.91		.62	.535	-5.32	10.18	.05	1.25
	UOG V	.98	1.30	.25	.75	.452	-1.60	3.56		
	Geslacht Kind	2.95	2.31	.31	1.28	.204	-1.63	7.52		
	UOG V x Geslacht kind	-.84	.79	-.22	-1.07	.289	-2.41	0.73		
	UOG M	.53	.39	.15	1.36	.176	-0.24	1.31		
4	(Constant)	.29	3.41		.09	.932	-6.47	7.06	.14	4.03
	UOG M	2.14	1.09	.57	1.96	.052	-0.02	4.30		
	Geslacht Kind	3.50	2.16	.64	1.62	.108	-0.78	7.79		
	UOGM x Geslacht kind	-.84	.76	-.23	-1.11	.271	-2.36	-.67		
	UOG V	-.12	.41	-.03	-.30	.766	-.93	.69		

Noot: UOG V = uitdagend opvoedgedrag van de vader, UOG M = uitdagend opvoedgedrag van de moeder

Discussie

In deze studie is onderzocht of er een relatie bestaat tussen UOG van de vader en de moeder en het pro-sociale gedrag van het kind. Daarnaast is onderzocht of het geslacht van het kind de relatie tussen UOG van de vader en de moeder en het pro-sociale gedrag van het kind modereert. De resultaten laten zien dat UOG van de vader en de moeder niet significant gerelateerd zijn aan het pro-sociale gedrag van het kind wanneer er gecontroleerd werd met het UOG van de andere ouder. Bovendien laten de resultaten zien dat het geslacht van het kind de relatie tussen UOG van de vader en de moeder en het pro-sociale gedrag van het kind niet significant modereert.

Uitdagend opvoedgedrag van vader en moeder en het pro-sociale gedrag van het kind

Tegen de verwachtingen in is er geen bewijs gevonden voor de hypothese dat UOG van de vader en de moeder gerelateerd is aan het pro-sociale gedrag van het kind. Een hoge mate van UOG van de ouders staat dus niet in verband met een hoge mate van pro-sociaal gedrag van het kind. Deze bevindingen voegen aan de al bestaande literatuur over UOG toe dat dit opvoedgedrag geen belangrijke voorspeller is van een positieve uitkomst van de sociaal-emotionele ontwikkeling. Eerder onderzoek dat wel een relatie vond tussen UOG van de ouders en de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind richt zich voornamelijk op sociale angst (Feldman & Shaw). Het is daarom goed denkbaar dat de relatie wel bestaat voor sociale angst, maar niet voor pro-sociaal gedrag. UOG zou dus meer domein specifiek kunnen zijn.

Een tweede mogelijke verklaring voor de tegenstrijdige resultaten is dat veel van de literatuur waarop de hypothesen zijn gebaseerd onderzoeken zijn die enkel het fysieke aspect van uitdagende opvoedgedrag (*rough-and-tumble play*) in relatie tot de positieve sociaal-emotionele ontwikkeling onderzochten. In eerder onderzoek toonden Williams & Berthelsen, (2017) aan dat fysiek spel met het kind gerelateerd is aan de ontwikkeling van zelfregulatie van het kind. Kinderen met goede zelfregulerende vaardigheden zijn vaak beter in staat om op een pro-sociale manier op anderen te reageren. Het is goed denkbaar dat het fysiek UOG wel gerelateerd is aan het pro-sociale gedrag van het kind, maar het verbale- en sociaal-emotionele UOG niet of nauwelijks. Mogelijk ontwikkelen de zelfregulerende vaardigheden die belangrijk zijn voor pro-sociaal gedrag zich niet of nauwelijks door verbaal- en sociaal emotioneel UOG, maar enkel door fysiek UOG. Door naast fysiek UOG ook verbaal- en sociaal-emotioneel UOG mee te nemen zoals in huidige studie gedaan is, is mogelijk ruis ontstaan. Het kan zijn dat de relatie hierdoor minder sterk, of zelfs niet significant wordt. Toekomstig onderzoek zou moeten uitwijzen of dit ook echt zo is.

Daarnaast is het mogelijk dat UOG alleen in combinatie met ander opvoedgedrag (zoals warmte of sensitiviteit) gerelateerd is aan het pro-sociale gedrag van het kind (Deneault et al., 2022). Zo kan het bijvoorbeeld zijn dat wanneer een ouder veel UOG laat zien in combinatie met een hoge mate van sensitiviteit, er wel een relatie bestaat met pro-sociaal gedrag van het kind. Deze studie had niet voldoende power om dit te testen. Hoewel dit niet het doel was van deze studie, is het belangrijk dat toekomstig onderzoek dit test.

Moderatie van het geslacht van het kind

Tegen de verwachtingen in blijkt het geslacht van het kind in huidige studie geen modererend effect te hebben op de relatie tussen UOG van de vader en de moeder en het pro-sociale gedrag van het kind. Aangezien de moderator explorerend werd onderzocht, zijn hier vooraf geen hypothesen voor opgesteld. Een mogelijke verklaring voor het niet vinden van moderatie is dat het geslacht van het kind geen factor is in de relatie tussen UOG van de vader en de moeder en het pro-sociale gedrag van het kind. Het is goed mogelijk dat er andere kind kenmerken, zoals leeftijd of temperament wel een modererend effect hebben op de relatie tussen UOG van de vader en de moeder en het pro-sociale gedrag van het kind. Zo blijkt al uit onderzoek van Majdandžić et al. (2018) dat de relatie tussen UOG van de vader en de sociale angst van het kind sterker is voor kinderen met een angstig temperament. Aangezien een sociale angst net zoals pro-sociaal gedrag een uitkomst is van de sociaal-emotionele ontwikkeling, kan het zo zijn dat dit ook geldt voor de relatie tussen UOG van de ouders en het pro-sociale gedrag van het kind. Er is meer onderzoek nodig om dit te kunnen bevestigen. De power van het model in deze studie was niet hoog genoeg om meerdere moderatoren te onderzoeken.

Sterktes, limitaties en aanbevelingen voor verder onderzoek

Een beperking van de huidige studie is de afwezigheid van culturele diversiteit in de steekproef. Alle deelnemers hadden een Nederlandse achtergrond. Hierdoor zijn de resultaten niet goed te generaliseren naar gezinnen met een niet-Nederlandse achtergrond (Deneault et al., 2022; Feldman & Shaw, 2021). Onderzoek van Lansford et al. (2016) toont aan dat culturele context een belangrijke voorspeller is voor opvoeding en dat er cultureel-specifieke aspecten zijn van opvoedgedragingen die normen en waarden van een bepaalde groep reflecteren. Hoewel spel van ouders met kinderen universeel is, verschilt de manier van spel, intensiteit en kwaliteit van spel per cultuur (Lansford et al., 2016). Dit zou ook kunnen gelden voor UOG en de ontwikkelingsuitkomsten die dit voor het kind heeft. Een sterkte wat betreft de steekproef in deze studie is dat er zowel hoog- als laagopgeleide ouders zijn geïnccludeerd, waardoor de resultaten te generaliseren zijn naar ouders van alle opleidingsniveaus. Een

aanbeveling voor vervolgonderzoek is daarom om een diverse steekproef te trekken op het gebied van cultuur en opleidingsachtergrond.

Een andere sterkte van huidig onderzoek dat zowel de vader, als de moeder zijn onderzocht. Waar eerder onderzoek vaak maar één van de ouders includeerde, wordt vanuit de *Family Systems Theory* (Bowen, 1978) beargumenteerd dat het van belang is om zowel vader, als moeder te onderzoeken als het gaat om opvoedgedragingen. Bovendien toont een groeiend aantal onderzoeken aan dat er weinig verschil bestaat tussen UOG van de vader en UOG van de moeder (Fagan et al., 2014; Lazarus et al., 2016; Lee et al., 2020; Lindsey et al., 2013). Wanneer onderzoek naar UOG enkel een van de ouders meeneemt, dan schetst het onderzoek een incompleet beeld. Er wordt daarom aangeraden om voor vervolgonderzoek zowel vader, als moeder te includeren.

Waar huidig onderzoek bestond uit een niet-klinische steekproef, zal het voor vervolgonderzoek nuttig kunnen zijn om rekening te houden met psychopathologie van de ouders. Wanneer ouders bijvoorbeeld zelf angstig zijn, is het aannemelijk dat ze sneller grenzen zullen stellen en risicovol gedrag bij het kind niet aanmoedigen. Hierdoor zal er bij deze ouders een lagere mate van UOG te zien en heeft dit ook impact op de ontwikkelingsuitkomsten voor het kind (Bögels & Phares, 2008). Het is daarom denkbaar dat een hogere mate van psychopathologie de relatie tussen UOG van de ouders en het pro-sociale gedrag van het kind zwakker maakt.

Conclusie en implicaties voor beleid en praktijk

Hoewel er in huidige studies geen relatie is gevonden tussen UOG van de vader en de moeder en het pro-sociale gedrag van het kind, is meer onderzoek hierna wel belangrijk. Wanneer er namelijk wel een relatie bestaat tussen UOG van ouders en het pro-sociale gedrag van het kind zal dit goed te implementeren zijn in interventies voor de bevordering van pro-sociale vaardigheden. Als uit meerdere onderzoeken blijkt dat UOG van de ouders inderdaad niet gerelateerd is aan het pro-sociale gedrag van het kind, dan is er geen reden om UOG te implementeren in interventies voor de bevordering van pro-sociaal gedrag. In dat geval moet onderzoek zich richten op andere mechanismen die wellicht interacteren met UOG die mogelijk wel gerelateerd zijn aan het pro-sociale gedrag van het kind.

Concluderend is er geen relatie gevonden tussen UOG van de vader en de moeder en het pro-sociale gedrag van het kind. Daarnaast blijkt het geslacht van het kind geen moderator te zijn voor deze relatie. Gezien het feit dat er een groot aantal onderzoeken is die wel een relatie vindt tussen UOG en de sociaal-emotionele ontwikkeling, kunnen er op basis van

huidig onderzoek geen harde conclusies worden getrokken. Vervolgonderzoek is daarom essentieel.

Referentielijst

- Agresti, A., & Finlay, B. (2014). *Statistical Methods for the Social Sciences*. Pearson
- Aldous, J., & Mulligan, G. M. (2002). Fathers' childcare and children's behavior problems: A longitudinal study. *Journal of Family Issues*, 23, 624-647.
- Block, J. H. (1983). Differential premises arising from differential socialization of the sexes. *Child Development*, 54, 1335-1354
- Bögels, S., & Phares, V. (2008). Fathers' role in the etiology, prevention and treatment of child anxiety: A review and new model. *Clinical Psychology Review*, 28(4), 539-558.
<https://doi.org/10.1016/j.cpr.2007.07.011>
- Bowen, M. (1978). *Family Therapy in Clinical Practice*. New York, NY: Jacob Aronson
- Bussey, K., & Bandura, A. (1999). Social cognitive theory of gender development and differentiation. *Psychological Review*, 106(4), 676-713.
<https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.03.261>
- Cabrera, N., Fitzgerald, H., Bradley, R., & Roggman, L. (2014). The Ecology of Father-Child Relationships: An Expanded Model. *Journal of Family Theory and Review*, 6(4), 336-354. <https://doi.org/10.1111/jftr.12054>
- Carlo, G., Mestre, M. V., McGinley, M. M., Tur-Porcar, A., Samper, P., & Opal, D. (2014). The protective role of prosocial behaviors on antisocial behaviors: The mediating effects of deviant peer affiliation. *Journal of Adolescence*, 37(4), 359-366.
<https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2014.02.009>
- Carlo, G., Mestre, M. V., Samper, P., Tur, A., & Armenta, B. E. (2011). The longitudinal relations among dimensions of parenting styles, sympathy, prosocial moral reasoning, and prosocial behaviors. *International Journal of Behavioral Development*, 35(2), 116-124. <https://doi.org/10.1177/0165025410375921>
- Carter, M. J. (2014). Gender socialization and identity theory. *Social Sciences*, 3(2), 242-263.
<https://doi.org/10.3390/socsci3020242>

- Deneault, A. A., Cabrera, N., Ghosh, R. A., Tölle, A. S., Seethaler, J., Majdandžić, M., & Reich, S. M. (2022). Challenging parenting behavior in ethnically diverse two-parent families in the United States: Association with infants' social competence and behavior problems. *Early Childhood Research Quarterly*, *58*, 115–124.
<https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2021.08.006>
- Denham, S. A. (2006). Social-emotional competence as support for school readiness: What is it and how do we assess it? *Early Education and Development*, *17*(1), 57–89.
https://doi.org/10.1207/s15566935eed1701_4
- Denham, S. A., & Brown, C. (2010). “Plays nice with others”: Social-emotional learning and academic success. *Early Education and Development*, *21*(5), 652–680.
<https://doi.org/10.1080/10409289.2010.497450>
- Dumont, C., & Paquette, D. (2013). What about the child's tie to the father? A new insight into fathering, father-child attachment, children's socio-emotional development and the activation relationship theory. *Early Child Development and Care*, *183*(3–4), 430–446.
<https://doi.org/10.1080/03004430.2012.711592>
- Dunfield, K. A., & Kuhlmeier, V. A. (2013). Classifying prosocial behavior: Children's responses to instrumental need, emotional distress, and material desire. *Child Development*, *84*(5), 1766–1776. <https://doi.org/10.1111/cdev.12075>
- Eisenberg, N., Eggum-Wilkens, N. D. & Spinrad, T. L. (2015). The development of prosocial behavior. In D. A. Schroeder & W. G. Graziano (Eds.), *The Oxford handbook of prosocial behavior*. (pp. 114-136). Oxford University Press.
- Eisenberg, N., Fabes, R. A., Carlo, G., Troyer, D., Speer, A. L., Karbon, M., et al. (1992). The relations of maternal practices and characteristics to children's vicarious emotional responsiveness. *Child Development*, *63*, 583-602
- Eisenberg, N., Fabes, R.A., Schaller, M., Carlo, G., & Miller, P.A. (1991). The relations of paternal characteristics and practices to children's vicarious emotional responding. *Child Development*, *62*, 1393-1408.
- Ehrenreich, S. E., Beron, K. J., Brinkley, D. Y., & Underwood, M. K. (2014). Family predictors of continuity and change in social and physical aggression from ages 9 to 18. *Aggressive Behavior*, *40*(5), 421–439. <https://doi.org/10.1002/ab.21535>

- El Nokali, N. E., Bachman, H. J., & Votruba-Drzal, E. (2010). Parent involvement and children's academic and social development in elementary school. *Child Development, 81*(3), 988–1005. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2010.01447.x>
- Fagan, J., Day, R., Lamb, M., & Cabrera, N. (2014). Should Researchers Conceptualize Differently the Dimensions of Parenting for Fathers and Mothers? *Journal of Family Theory & Review, 6*(4), 390–405. <https://doi.org/10.1111/jftr.12044>
- Feldman, J. S., & Shaw, D. S. (2021). The Premise and Promise of Activation Parenting for Fathers: A Review and Integration of Extant Literature. *Clinical Child and Family Psychology Review, 24*(3), 414–449. <https://doi.org/10.1007/s10567-021-00351-7>
- Flanders, J. L., Simard, M., Paquette, D., Parent, S., Vitaro, F., Pihl, R. O., & Séguin, J. R. (2010). Rough-and-tumble play and the development of physical aggression and emotion regulation: A five-year follow-up study. *Journal of Family Violence, 25*(4), 357–367. <https://doi.org/10.1007/s10896-009-9297-5>
- Fletcher, R., StGeorge, J., & Freeman, E. (2013). Rough and tumble play quality: Theoretical foundations for a new measure of father-child interaction. *Early Child Development and Care, 183*(6), 746–759. <https://doi.org/10.1080/03004430.2012.723439>
- Geary, D. C. & Flinn, M. V. (2001). Evolution of human parental behavior and the human family. *Parenting: Science and Practice an Practice, 1*(1-2), 5-61. https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1207/S15327922PAR011&2_2
- Hastings, Paul D, Utendale, W. L., & Sullivan, C., Hastings, P. D., Utendale, W. T., & Sullivan, C. (2007a). The socialization of prosocial development. *Handbook of Socialization: Theory and Research, January 2007*, 638–664.
- Hastings, P. D., Mcshane, K. E., Parker, R., & Ladha, F. (2007b). Ready to Make Nice : Parental Socialization of Young Sons ' and Daughters ' Prosocial Behaviors With Peers. *The Journal of Genetic Psychology, 168*(2), 177–200.
- Hastings, P. D., Rubin, K. H., & DeRose, L. (2005). Links among gender, inhibition, and parental socialization in the development of prosocial behavior. *Merrill-Palmer Quarterly, 51*(4), 467–493. <https://doi.org/10.1353/mpq.2005.0023>

- Hastings, P. D., Zahn-Waxler, C., Robinson, J., Usher, B., & Bridges, D. (2000). The development of concern for others in children with behavior problems. *Developmental Psychology*, *36*(5), 531–546. <https://doi.org/10.1037//0012-1649.36.5.531>
- Jacklin, C.N., DiPietro, J.A., & Maccoby, E.E. (1984). Sex-typing behavior and sex-typing pressure in child/parent interaction. *Archives of Sexual Behavior*, *13*(5), 413-425.
- Keizer, R., Lucassen, N., Jaddoe, V., & Tiemeier, H. (2014). A prospective study on father. *Fathering*, *12*(1), 38–51.
- Lamb, M. E., Hwang, C. P., Ketterlinus, R. D., & Fracasso, M. P. (1999). Parent-child relationships: Development in the context of the family. *Developmental Psychology: An Advanced Textbook., 4th Ed., April*, 411–450.
<http://ovidsp.ovid.com/ovidweb.cgi?T=JS&PAGE=reference&D=psyc3&NEWS=N&N=1999-02438-010>
- Lansford, J. E., Bornstein, M. H., Deater-Deckard, K., Dodge, K. A., Al-Hassan, S. M., Bacchini, D., Bombi, A. S., Chang, L., Chen, B. Bin, Di Giunta, L., Malone, P. S., Oburu, P., Pastorelli, C., Skinner, A. T., Sorbring, E., Steinberg, L., Tapanya, S., Alampay, L. P., Uribe Tirado, L. M., & Zelli, A. (2016). How International Research on Parenting Advances Understanding of Child Development. *Child Development Perspectives*, *10*(3), 202–207. <https://doi.org/10.1111/cdep.12186>
- Larrieu, J., & Mussen, P. (1986). Some personality and motivational correlates of children's prosocial behavior. *The Journal of Genetic Psychology: Research and Theory on Human Development*, *147*(4), 529–542. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1080/00221325.1986.9914528>
- Lazarus, R. S., Dodd, H. F., Majdandžić, M., De Vente, W., Morris, T., Byrow, Y., Bögels, S. M., & Hudson, J. L. (2016). The relationship between challenging parenting behaviour and childhood anxiety disorders. *Journal of Affective Disorders*, *190*, 784–791. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2015.11.032>
- Lee, J. Y., Volling, B. L., & Lee, S. J. (2020). Testing the Father-Child Activation Relationship Theory: A Replication Study With Low-Income Unmarried Parents. *Psychology of Men and Masculinity*, *22*(3), 551–563. <https://doi.org/10.1037/men0000301>

- Lindsey, E. W., Caldera, Y. M., & Rivera, M. (2013). Mother-child and father-child emotional expressiveness in Mexican-American families and toddlers' peer interactions. *Early Child Development and Care*, 183(3–4), 378–393.
<https://doi.org/10.1080/03004430.2012.711589>
- MacDonald, K., & Parke, R. D. (1984). Bridging the gap: Parent-child play interaction and peer interactive competence. *Child Development*, 55(4), 1265–1277. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.2307/1129996>
- MacDonald, K., & Parke, R. D. (1986). Parent-child physical play: The effects of sex and age of children and parents. *Sex Roles*, 15(7–8), 367–378.
<https://doi.org/10.1007/BF00287978>
- Majdandžić, M. (2017). Commentary on Fathers' Play: Measurement, Conceptualization, Culture, and Connections With Child Development. *Infant Mental Health Journal*, 38(6), 789–794. <https://doi.org/10.1002/imhj.21677>
- Majdandžić, M., de Vente, W., & Bögels, S. M. (2016). Challenging Parenting Behavior from Infancy to Toddlerhood: Etiology, Measurement, and Differences between Fathers and Mothers. *Infancy*, 21(4), 423–452. <https://doi.org/10.1111/infa.12125>
- Majdandžić, M., Lazarus, R. S., Oort, F. J., van der Sluis, C., Dodd, H. F., Morris, T. M., de Vente, W., Byrow, Y., Hudson, J. L., & Bögels, S. M. (2018). The Structure of Challenging Parenting Behavior and Associations With Anxiety in Dutch and Australian Children. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 47(2), 282–295.
<https://doi.org/10.1080/15374416.2017.1381915>
- Majdandžić, M., Möller, E. L., De Vente, W., Bögels, S. M., & Van Den Boom, D. C. (2014). Fathers' challenging parenting behavior prevents social anxiety development in their 4-year-old children: A longitudinal observational study. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 42(2), 301–310. <https://doi.org/10.1007/s10802-013-9774-4>
- Malti, T., & Noam, G. G. (2016). Social-emotional development: From theory to practice. *European Journal of Developmental Psychology*, 13(6), 652–665.
<https://doi.org/10.1080/17405629.2016.1196178>
- Markus, Hazel & Oyserman (1989). Gender and thought: The role of the self-concept. *Gender and Thought: Psychological Perspectives*. New York: Springer-Verlag, 100-27.

- Möller, E. L., Majdandžić, M., & Bögels, S. M. (2015). Parental Anxiety, Parenting Behavior, and Infant Anxiety: Differential Associations for Fathers and Mothers. *Journal of Child and Family Studies*, 24(9), 2626–2637. <https://doi.org/10.1007/s10826-014-0065-7>
- Möller, E. L., Majdandžić, M., de Vente, W., & Bögels, S. M. (2013). The Evolutionary Basis of Sex Differences in Parenting and Its Relationship with Child Anxiety in Western Societies. *Journal of Experimental Psychopathology*, 4(2), 88–117. <https://doi.org/10.5127/jep.026912>
- Paquette, D. (2004). Theorizing the father-child relationship: Mechanisms and developmental outcomes. *Human Development*, 47(4), 193–219. <https://doi.org/10.1159/000078723>
- Ruiz-Ortiz, R., Braza, P., Carreras, R., & Muñoz, J. M. (2017). Differential Effects of Mother's and Father's Parenting on Prosocial and Antisocial Behavior: Child Sex Moderating. *Journal of Child and Family Studies*, 26(8), 2182–2190. <https://doi.org/10.1007/s10826-017-0726-4>
- Sangawi, H., Adams, J., & Reissland, N. (2018). The impact of parenting styles on children developmental outcome: The role of academic self-concept as a mediator. *International Journal of Psychology*, 53(5), 379–387. <https://doi.org/10.1002/ijop.12380>
- St George, Fletcher, P. (2017). Comparing Fathers' Physical and Toy Play and Links to Child Behaviour: An Exploratory Study. *Infant and Child Development*, 26(1). <https://doi.org/10.1002/icd>
- StGeorge, J., & Freeman, E. (2017). Measurement of Father-Child Rough-and-Tumble Play and Its Relations To Child Behavior. *Infant Mental Health Journal*, 38(6), 709–725. <https://doi.org/10.1002/imhj.21676>
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2001). *Using Multivariate Statistics* (4th ed.). Allyn and Bacon.
- Volling, B. L., Stevenson, M. M., Safyer, P., Gonzalez, R., & Lee, J. Y. (2019). Chapter IV: In Search of the Father-Infant Activation Relationship: A Person-Centered Approach. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 84(1), 50–63. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/31303683%0Ahttp://www.pubmedcentral.nih.gov/articlerender.fcgi?artid=PMC6625660>

- Williams, K. E., & Berthelsen, D. (2017). The Development of Prosocial Behaviour in Early Childhood: Contributions of Early Parenting and Self-Regulation. *International Journal of Early Childhood*, 49(1), 73–94. <https://doi.org/10.1007/s13158-017-0185-5>
- Youngblade, L.M., & Belsky, J. (1992). Parent-child antecedents of 5-year-olds' close friendships: A longitudinal analysis. *Developmental Psychology*, 28, 700–713
- Zahn-Waxler, C. (2000). The early development of empathy, guilt, and internalization of responsibility: Implications for gender differences in internalizing and externalizing problems. In R. Davidson (Ed.), *Wisconsin symposium on emotion: Vol. 1. Anxiety, depression, & emotion* (pp. 222–265). Oxford, UK: Oxford University Press.
- Zhou, Q., Eisenberg, N., Losoya, S. H., Fabes, R. A., Reiser, M., Guthrie, I. K., Murphy, B. C., Cumberland, A. J., & Shepard, S. A. (2002). The relations of parental warmth and positive expressiveness to children's empathy-related responding and social functioning: A longitudinal study. *Child Development*, 73, 893–915